

A prostitúcióval kapcsolatos szabályozások megalkotásának társadalmi háttere Magyarországon a 19–20. század fordulóján

KORPONAI ÁKOS

Bevezető

A prostitúció országos szintű egységes szabályozását a jogalkotó Magyarországon a 165.153/1923. és a 160.100/1926. számú B.M. rendeletek keretében a társadalmi jelenséggel kapcsolatos helyi szintű regulációk felett álló norma több évtizedes hiányát követően, csupán a 20. század harmadik évtizedében kísérelte meg. Ezen rendeletek fő célja meghatározott keretek között biztosítani a prostitúció legális módjait a reglementációs modell alapján.¹

A reglementáció lényege, hogy a prostitúciót legális kereseti tevékenységként folytató nők rendszeres orvosi vizsgálat alatt álljanak, valamint foglalkozásukat saját védelmük érdekében rendőrségi nyilvántartásba bejegyzett munkavállalóként üzzék.² Ezzel ellentétes opciót jelent a jogalkotó számára a prohibíciós modell, amely a jelenség ösztársadalmi szintű tilalmát megszegőkre nézve büntetőjogi felelősségre vonást helyez kilátásba. Ugyanakkor jelen kérdések mindmáig aktuálisak, a társadalmi jelenséggel kapcsolatos szabályozások továbbra is a széleskörű megengedés és az abszolút tiltás tengelyének skáláján oszlanak meg, számos vegyes megoldással egyetemben, amelyek a jelen jogalkotójának is hasznos iránymutatásként szolgálhatnak.³

Hipotézis

A prostitúció reglementációs modell alapján, a 165.153/1923. és a 160.100/1926. számú B.M. rendeletek keretében történő szabályozása az adott társadalmi körülmények között a kor kodifikátorainak egyedüli alternatívájaként alkalmasnak bizonyult a társadalmi jelenség adekvát kezelésére.

Történeti áttekintés

A középkor végén és a kora újkorban az állam és az egyház vállvetve üldözte az erkölcstelenséget és a prostitúciót. A protestantizmus megjelenésével összefüggő hitviták, és a városok fokozatos polgárosodása miatt a katolikus egyháznak nagyobb figyelmet kellett fordítania a nők kiszolgáltatott helyzetére, ami az ágyast tartó papok és a kerítők bűnösnek nyilvánításában mutatkozott meg.⁴ Ezzel párhuzamosan az egyház jótékonyági hivatalai támogatták a prostituáltak

¹ MERÉNYI 1998, 236.

² SCHREIBER 1917, 56–57.

³ KOVÁCS 2016, 44–45.

⁴ ROSSIAUD 1976, 311.

férjhez menetelét, valamint a „bűnbánók” számára megteremtették a kolostorba vonulás lehetőségét.⁵

A korabeli Európa államai mindent megtettek a prostitúció felszámolása érdekében. A Habsburg Birodalomban például Mária Terézia a prohibíciós modell ideája szerint szigorúan üldözte az utcai prostitúciót és a kerítönöket, Bécsben betiltotta a bordélyokat. A vadházasságot és az egyéb házasságon kívüli nemi érintkezést is szigorú szankciókkal sújtotta. Az erkölcsstelennek ítélt nőket száműzték a városból, többnyire a Bánátba és Temesvárra. Ezek a szigorú intézkedések viszont nem csökkentették a prostitúció kiterjedtségét. Ugyanakkor a szifilisz megjelenése és a rigorózus tiltás ellenére történő elterjedése nagyrészt arra készítette a hatóságokat, hogy a prostitúció elleni szélmalomharccal felhagyjanak, és a szabályozás egyéb alternatívái felé forduljanak.⁶

Magyarországon a prostitúcióra vonatkozó első törvényi szintű rendelkezést a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvénycikk 91. §-a tartalmazza, amely a kéjlegési ügyek rendeleti úton történő szabályozását írta elő. Ezen felhatalmazás alapján azonban az 1920-as évekig nem született a prostitúcióval kapcsolatos, országos szintű törvényhozás.⁷

A szabályozatlanság a bordélyházak számának emelkedésében mutatkozott meg. Amíg 1878-ban a fővárosban hivatalosan 41 bordélyház működött 281 kéjnével, addig 1894-ben már 521 nő volt 44 bordély foglalkoztatottja, míg magánkéjnéként 529 dolgozott. Ezeket az adatokat annak fényében is óvatosan kell kezelni, hogy egy 1878-as razzia alkalmával a rendőrség 850–900 utcán csavargó kéjnéit és 729 titkos bordélyházi, illetve más bejegyzett kéjnéit fogott el és büntetett meg. 1912-re az igazolványos kéjnök száma 1109-re emelkedett.⁸

A vidéki városok közül 1915-ben például Debrecenben, Szegeden 11, Pozsonyban, Szabadkán 10, Újvidéken 9, Gyulafehérváron 4 bordélyház működött.⁹ A dualizmuskori Nagyváradon ugyanezen évben 5 utcában 15 bordélyházat tartottak nyilván. Ezek közül négy utca lakosai nyújtottak be 1904 és 1907 között kérelmeket a városi tanácshoz, a nyilvános házak bezáratása vagy elköltöztetése érdekében, az erkölcs és közbizalom hiánya, ingatlanjaik értékvesztése miatt. Végül egy kérelem járt sikerrel a városvezetőknél, tekintettel arra, hogy a kérelmezők között gyártulajdonosok is voltak.¹⁰

Az 1920-as évek szociálpolitikai jellemzői

A prostitúció társadalmi beágyazottságának meghatározásához nélkülözhetetlen kitérni az adott korszak általános megélhetési kérdéseire válaszul szolgáló statisztikai adatokra. Az I. világháború következményei nagyon komoly hatást

⁵ ROSSIAUD 1976, 304.

⁶ SCHREIBER 1917, 34.

⁷ GILÁNYI 2017, 128.

⁸ SZÉCSÉNYI 1993.

⁹ SCHREIBER 1917, 99–102.

¹⁰ TÓTÓS 2015, 94.

gyakoroltak a következő évtizedek munkaerőpiacára és a társadalmi viszonyok rendszerére általában.

Az ipari munkásság reálbérei a becslések szerint még az 1920-as évek második felében is csak az 1913-as szint 80–90%-a körül mozogtak. Már az 1929–1931-es nagy válság előtt is igen magasra, az iparban munkát vállalók között 10–20%-ra tehető a munkanélküliség. A mezőgazdasági napszámosok és családtagjaik egy főre eső éves jövedelme (183 pengő) még az uradalmi cselédekét sem érte el, épphogy meghaladta az országos átlag egyharmadát (34%). Ráadásul a munkanélküliség ezt a társadalmi réteget még az ipari munkásoknál is súlyosabban érintette. Korabeli számítások szerint egy napszámos család éhezés nélkül csak az anya és a serdülő munkavállalása esetén tudott megélni.¹¹

A Horthy-korszak társadalombiztosításának hiányossága éppen ebben állt: képtelen volt megteremteni a munkanélküliség elleni, mindenkit állampolgári jogánál fogva megillető biztosítást. Annak ellenére, hogy a gazdasági konjunktúra kedvezően alakult az 1929–1933-as válságig, az állam csak szegénygondozási szerepet tudott vállalni.

Ezen társadalmi válsághelyzet tömeges kivándorláshoz vezetett – 1920 és 1928 között csak az Amerikai Egyesült Államokba 28454 személy emigrált Magyarországról. Egyidejűleg a szituáció az országot el nem hagyó polgárokat a létfenntartás adott esetben nem teljesen legális módjaira kényszerítette, mint a „kénjősködés”.¹²

A problémakör origója – kiből lesz prostituált?

A történeti keret kijelölése után érdemes áttekinteni, hogy az I. világháborút követően született két, a prostitúciót szabályozó rendelet megalkotóinak milyen statisztikák alapján kellett a törvény szavát jelen „foglalkozás” üzésére kényszerülő nők társadalmi háttérére szabni. Az alábbi táblázat a Budapesten adott években bejegyzett kéjnők megelőző foglalkozás szerinti százalékos eloszlását mutatja (*I. táblázat*).¹³

Ezen prostituáltak a budapesti szabályrendeletekből kiindulva egyrészt magánkéjnők (bárcával vagy igazolvánnyal rendelkeztek), másrészt bordélyos kéjnők voltak. Tevékenységüket hatósági bejegyzést követően állandó orvosi vizsgálat mellett folytathatták. Az adott korban természetesen létezett az ún. titkos prostitúció is, amelyet a szabályrendeletek *tiltott kéjelgés és annak közvetítése* címszó alatt nevesítettek.¹⁴

A titkos prostitúció értelemszerűen nem áll hatósági ellenőrzés alatt, ezen nők a prostitúciót mellékfoglalkozásként vagy tisztességes foglalkozás leple alatt üzik. A Budapesten 1916-ban előállított 3348 nő adatai alapján a titkos kéjnők

¹¹ ROMSICS 2010.

¹² GYARMATI 2000.

¹³ BÍRÓ 1933, 57.

¹⁴ 881–1008/1907. Fővárosi szabályrendelet a garniszállókról.

hivatalos foglalkozásukat tekintve leginkább a cselédség (38,8%), a gyári munkásnők (8,9%), valamint a foglalkozás nélküliek (5,7%) köréből kerültek ki. Jelen kérdés vonatkozásában, az 1924 és 1926 között előállított, kéjnői igazolvánnyal nem rendelkező 4787 nő legnagyobb hányada továbbra is a cselédség (32,3%), valamint a gyári munkás nők (7,7%) csoportjába tartozott.¹⁵

Foglalkozás	1923	1924	1925
Cseléd	90	52	39
Gyári munkásnő, ipari alkalmazott	44	20	14
Kereskedelmi alkalmazott, pincérnő és egyéb hasonló foglalkozású	51	36	31
Színésznő, artista	0	2	2
Nevelőnő	1	1	0
Háztartásbeli	62	35	26
Ffoglalkozás nélküliek	0	1	0
Egyéb	24	10	10
Összesen	272	157	121

1. táblázat: Budapesten bejegyzett kéjnők megoszlása megelőző foglalkozás szerint, 1923–1925 (%)

A múlt század második és harmadik évtizedében tehát a cselédség köréből került ki a prostituáltak legnagyobb hányada, ami a kor fentebb ismertetett társadalmi körülményeinek következménye. Konkrét példaként szolgál mezőgazdasági napszámos családok kapcsán említett „serdülő munkavállalása”, amely fogalom sajnálatos módon adott esetben a cselédi foglalkozás mögötti prostitúciós tevékenységet is takarhat. Ugyanakkor a társadalmilag elismertebb, magasabb képzettséget igénylő szakmát űző nők szinte egyáltalán nem regisztráltatták magukat kéjnőként.

A foglalkozás nélküliek számának kiugró emelkedése az adott kor sajátos körülményeinek figyelembevételével magyarázható. Míg az első felmérés háborús évben készült, a fronton szolgáló férfiak által hátrahagyott munkákat nagyszámú nő volt kénytelen ellátni, utóbbi felmérés idejére a munkanélküliség az alacsonyabb képzettségű munkásnőket már fokozottan sújtja.¹⁶

¹⁵ BÍRÓ 1933, 58-59.

¹⁶ PUKÁNSZKY 2013, 140–141.

Életkor tekintetében az I. világháború idején felvett rendőrségi adatok alapján a Budapesten újonnan bejegyzett 1115 prostituált helyzete az alábbi táblázatban összegezhető (2. táblázat).¹⁷

Életkor	1915-ben	1916-ban	1917-ben	1918-ban
17-18	42	23	22	9
19-20	61	81	120	68
21-25	234	266	312	194
26-30	190	210	147	80
31-	85	215	25	0
Összesen	612	695	626	351

2. táblázat: az 1915 és 1918 között újonnan bejegyzett kéj nők életkor szerinti eloszlása

Ezzel szemben ugyanezen évben egy rendőrségi razzia eredménye szerint az összes előállított nő (1958) közül 20 éves és annál fiatalabb volt 952, azaz 48%, 24 évnél fiatalabb pedig 1534, vagyis 78%. Megállapítható tehát, hogy a hivatalos nyilvántartások nem tükrözik teljes mértékben az utcán tapasztalható helyzetet.

A korabeli közvélekedés a prostitúció kapcsán hajlamos volt arra, hogy egy tipikusan nagyvárosi jelenségnek gondolja. Ugyanakkor egy 1913-ban készült felmérés ezzel ellentétes eredményt hozott, amely szerint a nagyobb városokban prostitúcióra kényszerülő kiskorúak 80%-a vidékről származik. A főleg Budapesten tevékenykedő kéj nők 54%-át a szülők cselédnek küldték a fővárosba, megélhetésük biztosítása érdekében.¹⁸

A jogalkotó által levont konzekvenciák és a szabályozás vívmányai

A prostitúció magyarországi országos szintű, két rendeletben történő egységes szabályozásának erkölcsrendészeti aspektusát a 165.153/1923. számú belügy-minisztériumi rendelet foglalja magában.

A prostitúció legális kereteinek betartására már 1912-ben létrejött Erkölcsrendészeti Központi Hatóság az 1923-as rendelettel megállapított ügyrendet kapott. Eszerint hatáskörébe tartozik többek között a prostitúcióval kapcsolatos nyilvántartások vezetése – bordélyházak, zugszállodák, helyszerzők, dalcsarnokok és zugkávéházak nyilvántartása, a leánykereskedelmi tilalom betartásának ellenőrzése, valamint a más országok hatóságaival való együttműködés, amely addig rendőrségi feladatnak minősült.¹⁹

¹⁷ SCHREIBER 1917, 138–139.

¹⁸ CZINE 2011, 61–62.

¹⁹ 165.153/1923. számú B.M. rendelet – az Erkölcsrendészeti Központi Hatóság ügyrendjéről.

A prostitúció valamennyi egyéb vonatkozásában a 160.100/1926. számú rendelet jelenti a mind erkölcsrendészeti, mind közegészségügyi szempontból helytálló, részletes szabályozás megteremtését. Eszerint kéjelgést keresetszerűen csak a rendőrhatalom nyilvántartásba bejegyzett, magát rendszeres orvosi vizsgálatnak alávető prostituált üzhet. Tilos a kényszerbejegyzés, gyermekkorú (24 év alatti) hölgy esetén egyedül a család kihallgatása és a gyámhatóság értesítése mellett lehetséges a nyilvántartásba történő bejegyzés. A kéjelgésre hirdetési tilalmat irányoz elő a rendelet, a titkos kéjnétség pedig úgyszintén tilalmazott.²⁰

A szabályozás vívmánya továbbá, hogy a rendszeres orvosi vizsgálatra kötelezés az orvosi vizsgálat ingyenességével párosul. A rendelet hatálybalépését követően az újabb bordélyházak létesítésére vonatkozó engedély kiadásának lehetősége megszűnt. Emiatt a továbbiakban kéjelgés helyszínéül az orvosilag ellenőrzött magán és nyilvános találkahelyek, valamint kéjnételepek szolgálhattak.²¹

Végezetül, a kéjnéői tevékenység folytatásából való kilépés lehetőségének megteremtésére a prostitúcióhoz szervesen kapcsolódó kerítés jelenségét kriminalizáló 1908-as büntetőnovella rendelkezéseinek következetes betartatása mellett a civil szféra aktív közreműködése is szükséges volt. A tárgyalt rendeletek emiatt a leánykereskedelem visszaszorítása végett született 1904-es párizsi megállapodás implementálása nyomán az 1912-ben alapított, személyesen gróf Tisza István által pártfogolt, Magyar Egyesület a Leánykereskedés Ellen szervezet érvényesülését segítették elő.²² A civil szervezet az Erkölcsrendészeti Központi Hatósággal együttműködve 1912 és 1927 között 3452 igazolvánnyal rendelkező kéjnéőnek igyekezett segítséget nyújtani.²³

Összegzés

Kutatási eredményeim alapján megerősítést nyer a felállított hipotézis, ugyanis a 19–20. század fordulójának társadalmi közegében a kiemelkedően magas munkanélküliség és a rendszeres munkanélküli segély hiánya miatt a jogalkotó célja legfeljebb a prostitúció megtűrése, illetve annak elfogadható keretek közé szorítása lehetett. Ebből eredően a törvényhozó feladata a társadalom ezen szférájába tartozó érintettek jellemzően alacsony végzettségéből, valamint alacsony életkorából eredő kiszolgáltatottságának mérséklése normaalkotás segítségével. A vizsgált 165.153/1923. és a 160.100/1926. B.M. számú rendeletekben tükröződő, reglementációs modell alapján történő szabályozás az adott korban megállta a helyét, a prostitúció legális formában történő gyakorlásának biztosítása tekintetében.

²⁰ 160.100/1926. számú B.M. rendelet – a prostitúció rendszetének országos szabályozásáról.

²¹ CSÁSZÁR 2018, 82.

²² DOROS 1935, 3–4.

²³ BOKOR 2015, 99.

Irodalom

- BÍRÓ 1933 = Bíró Béla: *A prostitúció*. Budapest 1933.
- BOKOR 2015 = Bokor Zsuzsa: Nők a nemzetben, nemzet a nőkben a magyar egyesület a leánykereskedelem ellen eugenikai olvasata, *Társadalomtudományi Szemle* 2015:2 (2015) 86–100.
- CZINE 2011 = Czine Ágnes: *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája*. PhD értekezés. Pécs : PTE, 2011.
- CSÁSZÁR 2018 = Császár Kinga: A magyar nőmozgalmak erőfeszítései a leány és nőkereskedelem visszaszorítása érdekében a 20. század elején. *Diké – A Márkus Dezső összehasonlító jogtörténeti kutatócsoport folyóirata* 2018:2 (2018) 75–91.
- DOROS 1935 = Doros Gábor: *Küzdelem a leánykereskedés és a prostitúció ellen*. Budapest 1935.
- GILÁNYI 2017 = Gilányi Eszter: *A nők elleni erőszak és magyar büntetőjogi szabályozás a nemzetközi elvárások tükrében*. PhD értekezés. Miskolc : ME, 2017.
- GYARMATI 2000 = Gyarmati György: *Magyarország a XX. században*. Szekszárd 2000.
- KOVÁCS 2016 = Kovács István: A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel. PhD értekezés. Budapest : NKE, 2016.
- MERÉNYI 1998 = Merényi Kálmán: A prostitúció jelenkori helyzete Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica* 53 (1998) 235–242.
- PUKÁNSZKY 2013 = Pukánszky Béla: *A nőnevelés története*. Budapest 2013.
- ROMSICS 2010 = Romsics Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest 2010.
- ROSSIAUD 1976 = Rossiaud, Jacques: Prostitution, jeunesse et société dans les villes du Sud-Est au XVe siècle. *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations* 1976:2 (1976) 289–325.
- SCHREIBER 1917 = Schreiber Emil: *A prostitúció*. Budapest 1917.
- SZÉCSÉNYI 1993 = Szécsényi Mihály: A bordélyrendszer Budapesten. *Rubicon* 4. évf. 8–9. sz. (1993) 58–63.
- TÓTÓS 2015 = Tótos Áron: Bordélyházak és kéjnévtartók a polgárosodó Nagyváradon. *Társadalomtudományi Szemle* 2015:1 (2015) 77–104.

Jogszabályok

881–1008/1907. számú Fővárosi szabályrendelet a garniszállókról -, hatályba lépett: 1909. április 10-én

165.153/1923. számú B.M. rendelet – az Erkölcsrendészeti Központi Hatóság ügyrendjéről, valamint a renDELETEH tartozó melléklet. RenDELETEK Tára, 494.

160.100/1926 számú B.M. rendelet – a prostitúció rendszetének országos szabályozásáról -, hatályba lépett: 1927. május 14-én

The Social Context of the Legislation Relating to Prostitution in Hungary at the Turn of the 19th and the 20th Century

ÁKOS KORPONAI

After the decade-long absence of nationwide law, the Hungarian legislators introduced a regulation for prostitution within the framework of two Decrees of the Minister of the Interior in 1923 and in 1926, based on previous local laws, which were mainly featuring a reglementational system. The hypothesis of my study is to prove that reglementation turned out to be an appropriate solution to handle prostitution as the sole alternative for the legislators of the time.

Reglementation aims for creating possibilities for women who are legally engaged in prostitution to be under medical supervision, and also to be registered by the police for their own protection. Secondly, the model of prohibition forms an alternative, which calls for criminal prosecution of violators of the general ban on the phenomenon.

In my study I created an impact assessment model with the use of statistical data along with the methods of jurisprudence and social science tools in order to assign the achievable goals for the legislator.

The results of my research corroborate the established hypothesis. The regulation proved to be sufficient in its time, both to suppress criminal acts related to the social phenomenon and to ensure a legal way to practice prostitution.